WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 3 kwietnia 2008 r. *

W sprawie C-331/06

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Rechtbank te Amsterdam (Niderlandy) postanowieniem z dnia 27 lipca 2006 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 31 lipca 2006 r., w postępowaniu:

K.D. Chuck

przeciwko

Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: C.W.A. Timmermans, prezes izby, L. Bay Larsen, K. Schiemann, P. Kūris (sprawozdawca) i J.C. Bonichot, sędziowie,

* Język postępowania: niderlandzki.

rzecznik generalny: J. Mazák,
sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 27 września 2007 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank przez E. Pijnackera Hordijka oraz S.J.H. Evansa, advocaten,

— w imieniu rządu niderlandzkiego przez H. Sevenster działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu greckiego przez K. Georgiadisa, Z. Chatzipavlou oraz O. Patsopoulou, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu włoskiego przez I.M. Braguglię, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez W. Ferrante, avvocato dello Stato,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez V. Kreuschitza oraz M. van Beeka, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 16 stycznia 2008 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 48 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. L 149, s. 2), w brzmieniu zmienionym i uaktualnionym rozporządzeniem (WE) nr 631/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. (Dz.U. 2004 L 100, s. 1), zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1408/71".

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między K.D. Chuckiem a Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank (radą administracyjną kasy zabezpieczenia społecznego, zwaną dalej „SVB"), która odmówiła mu uwzględnienia składek na zabezpieczenie społeczne uiszczonych przez niego w Danii z tego powodu, że w chwili złożenia wniosku o emeryturę nie zamieszkiwał w państwie członkowskim.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

3 Artykuł 2 rozporządzenia 1408/71 określa osoby, które obejmuje to rozporządzenie i w ust. 1 stanowi:

„Niniejsze rozporządzenie stosuje się do pracowników najemnych lub do osób prowadzących działalność na własny rachunek, lub do studentów, którzy podlegają lub podlegali ustawodawstwu jednego lub kilku państw członkowskich i są obywatelami jednego z państw członkowskich lub są bezpaństwowcami lub uchodźcami, zamieszkałymi na terytorium jednego z państw członkowskich, jak i do członków ich rodzin i do osób pozostałych przy życiu".

4 Zgodnie z art. 10 tego rozporządzenia, zatytułowanym „Uchylenie klauzul zamieszkania — Wpływ ubezpieczenia obowiązkowego na zwrot składek":

„1. O ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej, świadczenia pieniężne z tytułu inwalidztwa, emerytalne lub renty rodzinne, renty z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej oraz świadczenia z tytułu śmierci uzyskane na podstawie ustawodawstwa jednego lub kilku państw członkowskich, nie podlegają zmniejszeniu, zmianie, zawieszeniu, zniesieniu ani przepadkowi z tego tylko powodu, że uprawniony zamieszkuje terytorium innego państwa członkowskiego niż to, gdzie znajduje się instytucja zobowiązana do wypłaty świadczeń.

[…]"

5 Zgodnie z art. 48 rozporządzenia nr 1408/71, zatytułowanym „Okresy ubezpieczenia lub zamieszkania krótsze niż jeden rok":

„1. Nie naruszając art. 46 ust. 2, instytucja Państwa Członkowskiego nie jest zobowiązana do przyznawania świadczeń z tytułu okresów ukończonych z uwzględnieniem stosowanego przez nią ustawodawstwa, które podlegają uwzględnieniu w momencie realizacji ryzyka, jeżeli:

— długość tych okresów jest krótsza niż jeden rok

oraz

— przy uwzględnieniu jedynie tych okresów nie zostało nabyte prawo do świadczeń na podstawie tego ustawodawstwa

2. Instytucja właściwa każdego z zainteresowanych Państw Członkowskich uwzględnia okresy określone w ust. 1, do celów stosowania przepisów art. 46 ust. 2 z wyjątkiem lit. b).

3. W przypadku gdy stosowanie ust. 1 spowodowałoby zwolnienie z[e] zobowiązań wszystkich instytucji zainteresowanych państw członkowskich, świadczenia są przyznawane wyłącznie na podstawie ustawodawstwa ostatniego z tych państw, którego warunki są spełnione, tak jak gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia lub zamieszkania, ukończone i uwzględnione zgodnie z art. 45 ust. 1–4, zostały ukończone z uwzględnieniem ustawodawstwa tego państwa".

6 Rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia nr 1408/71 (Dz.U. L 74, s. 1, zwane dalej „rozporządzeniem wykonawczym") stanowi w art. 36 ust. 3:

„O ile wnioskodawca zamieszkuje na terytorium państwa, które nie jest państwem członkowskim, składa on wniosek [o emeryturę] do instytucji właściwej tego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu pracownik ostatnio podlegał".

Uregulowania krajowe

7 Artykuł 6 ust. 1 ustawy o powszechnym ubezpieczeniu emerytalnym (Algemene Ouderdomswet, zwanej dalej „AOW") ma następujące brzmienie:

„Ubezpieczonymi w rozumieniu niniejszej ustawy są:

a) rezydenci oraz

b) nierezydenci, którzy podlegają podatkowi dochodowemu od dochodów uzyskiwanych z pracy najemnej w Niderlandach, którzy nie ukończyli 65 lat".

8 Zgodnie z art. 7 AOW:

„Na podstawie niniejszej ustawy prawo do emerytury przysługuje temu, kto:

a) ukończył 65 lat i

b) zgodnie z niniejszą ustawą był ubezpieczony w okresie rozpoczynającym się w dniu ukończenia 15 lat i kończącym się w dniu ukończenia 65 lat".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

9 K.D. Chuck, obywatel brytyjski, pracował i zamieszkiwał w Niderlandach w okresach od dnia 1 września 1972 r. do dnia 1 kwietnia 1975 r. oraz od dnia 1 stycznia 1976 r. do dnia 31 grudnia 1977 r. Podczas dziewięciu miesięcy dzielących te dwa okresy pracował w Danii, gdzie opłacał składki na zabezpieczenie społeczne. Od dnia 1 stycznia 1978 r. zamieszkuje w Stanach Zjednoczonych. Po ukończeniu 65 lat złożył do SVB wniosek o emeryturę.

10 SVB przyznała K.D. Chuckowi emeryturę wraz z dodatkiem począwszy od grudnia 2000 r., pomniejszoną o 90% za 45 lat podczas których nie był ubezpieczony. Przy obliczaniu wysokości tej emerytury SVB nie uwzględniła okresów ubezpieczenia ukończonych w Danii, z tego powodu, że K.D. Chuck nie zamieszkiwał już na terytorium państwa członkowskiego i zdaniem SVB nie mógł się powoływać na dobrodziejstwo art. 48 rozporządzenia nr 1408/71.

11 K.D. Chuck wniósł do SVB odwołanie od tej decyzji. Zostało ono oddalone decyzją z dnia 2 stycznia 2002 r., którą z kolei K.D. Chuck zaskarżył do Rechtbank te Amsterdam.

12 Wskazuje on, że zgodnie z art. 48 rozporządzenia nr 1408/71 okresy ubezpieczenia ukończone w Danii powinny były zostać uwzględnione przy obliczaniu okresów ubezpieczenia. Okoliczność, że w chwili składania wniosku o emeryturę nie zamieszkiwał on już na terenie państwa członkowskiego, nie powinna, jego zdaniem, stać na przeszkodzie zastosowaniu tegoż art. 48.

13 W dniu 27 lipca 2006 r. Rechtbank te Amsterdam postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy w przypadku, gdy w chwili osiągnięcia wieku emerytalnego pracownik zamieszkuje poza terytorium Wspólnoty, art. 48 rozporządzenia [nr 1408/71] należy stosować w ten sam sposób jak gdyby dany pracownik nadal zamieszkiwał na terytorium Wspólnoty?"

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

14 Poprzez wniesione pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 48 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71 zobowiązuje właściwą instytucję ostatniego państwa członkowskiego, w którym zamieszkiwał pracownik będący obywatelem jednego z państw członkowskich, do uwzględnienia — przy obliczaniu emerytury tego pracownika, zamieszkałego w chwili ustalania prawa do emerytury w państwie trzecim — okresów przepracowanych w innym państwie członkowskim, na takich samych warunkach, jak gdyby pracownik ten nadal zamieszkiwał na terytorium Wspólnoty.

Uwagi przedłożone Trybunałowi

15 SVB uważa, że rozporządzenie nr 1408/71 gwarantuje jedynie uprawnienia i świadczenia dla pracowników przemieszczających się we Wspólnocie i nie sposób wywieść z orzecznictwa Trybunału, by każdy, kogo obejmuje zakres stosowania tego rozporządzenia, mógł automatycznie czerpać z niego swoje uprawnienia.

16 Dodaje, że miałaby obowiązek stosowania przepisów art. 48 tego rozporządzenia do wnioskodawcy zamieszkałego poza Wspólnotą jedynie w sytuacji, gdyby świadczenia podlegające sumowaniu mogłyby być eksportowane na podstawie art. 10 rozporządzenia. Tymczasem przepis ten zapewnia możliwość eksportowania emerytury jedynie do innego państwa członkowskiego. Wynika z tego, jej zdaniem, że organy duńskie nie mają obowiązku eksportowania emerytury do państwa trzeciego i nielogiczne byłoby przyjęcie, że tenże art. 48 zobowiązuje organy niderlandzkie do uwzględnienia składek uiszczonych przez K.D. Chucka w Danii.

17 SVB twierdzi ponadto, że skoro prawo wspólnotowe nie przewiduje eksportu takich świadczeń, tym bardziej niemożliwe jest wywiedzenie z niego prawa do eksportu całości okresów składkowych na podstawie art. 48 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71. Pogląd taki znajduje, jej zdaniem, potwierdzenie w art. 7 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. L 166, s. 1).

18 Jako argument przemawiający za odpowiedzią twierdzącą na przedłożone pytanie rząd niderlandzki wskazuje okoliczność, że art. 42 WE przewiduje system gwarantujący uprawnienia pracowników w dziedzinie zabezpieczenia społecznego w celu stworzenia zachęty dla ich swobodnego przepływu. W tym celu artykuł ten przewiduje po pierwsze, sumowanie wszystkich okresów ubezpieczenia w celu nabycia i zachowania prawa do świadczenia poza terytorium krajowym każdego państwa członkowskiego, a po drugie obowiązek wypłaty świadczeń osobom mającym miejsce zamieszkania na całym terytorium Wspólnoty. Ponadto art. 36 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego przewiduje, jego zdaniem, tryb postępowania w sprawie wniosków o emeryturę dla osób niemających miejsca zamieszkania w jednym z państw członkowskich.

19 Jako argument przemawiający za odpowiedzią przeczącą na to pytanie rząd niderlandzki wskazuje okoliczność, że rozporządzenie nr 1408/71 ma na celu ułatwienie swobodnego przepływu pracowników i członków ich rodzin wewnątrz Wspólnoty, przy czym stanowisko takie znajduje potwierdzenie w art. 42 WE, zgodnie z którym Rada Unii Europejskiej powinna ustanowić system zapewniający wypłatę świadczeń osobom mającym miejsce zamieszkania na terytoriach państw członkowskich.

20 Wreszcie rząd niderlandzki podkreśla, że jeżeli emeryturę należy obliczać zgodnie z art. 48 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71, nie to oznacza to, że może być ona eksportowana do państwa trzeciego i tam wypłacana. Wskazuje, że rozporządzenie nie reguluje tej kwestii, która podlega wyłącznie prawu krajowemu.

21 Komisja Wspólnot Europejskich proponuje odpowiedzieć na pytanie w ten sposób, że jeżeli pracownik w chwili osiągnięcia wieku emerytalnego ma miejsce zamieszkania poza Wspólnotą, art. 48 rozporządzenia nr 1408/71 należy stosować w ten sam sposób jak gdyby dany pracownik nadal zamieszkiwał na terytorium Wspólnoty. Jej zdaniem okoliczność, czy miejsce zamieszkania znajduje się na terytorium Wspólnoty, czy też poza nim, nie ma żadnego wpływu na stosowanie tego przepisu.

22 W tej kwestii Komisja wskazuje, że z orzecznictwa Trybunału wynika, że jedynym celem rozporządzenia nr 1408/71 jest koordynacja systemów krajowych. Tym samym, jej zdaniem, pozwala na dalsze istnienie odrębnych systemów krajowych, z których wynikają odrębne wierzytelności względem różnych krajowych instytucji.

23 Ponadto wydaje się, w jej przekonaniu, że decydującym kryterium stosowania tych norm jest stosunek między pracownikiem a systemem zabezpieczenia społecznego określonego państwa, w którym był ubezpieczony w danym okresie, bez względu na miejsce, w którym wykonywał działalność zawodową.

24 Komisja wywodzi stąd, że jeżeli podążono by za rozumowaniem SVB, to zasada sumowania, przewidziana w rozporządzeniu nr 1408/71, zostałaby w dużym stopniu pozbawiona skuteczności. Niemniej żaden przepis prawa wspólnotowego nie nakłada obowiązku, by świadczenia socjalne były rzeczywiście wypłacane w państwach trzecich. Sposoby wypłacania tych świadczeń są regulowane przepisami krajowymi.

25 Rządy grecki i włoski podzielają co do zasady stanowisko Komisji. Rząd grecki zwraca również uwagę na znaczenie art. 36 rozporządzenia wykonawczego, dotyczącego sytuacji wnioskodawcy, który w chwili składania wniosku o świadczenia nie ma miejsca zamieszkania na terytorium Wspólnoty.

Odpowiedź Trybunału

26 Należy przypomnieć, że Trybunał orzekł, że art. 51 traktatu EWG (następnie art. 51 WE, obecnie, po zmianie, art. 42 WE) pozwala na dalsze istnienie różnic między systemami zabezpieczenia społecznego państw członkowskich, które to różnice przekładają się na uprawnienia osób pracujących w tych państwach (wyrok z dnia 7 lutego 1991 r. w sprawie C-227/89 Rönfeldt, Rec. s. I-323, pkt 12).

27 Rozporządzenie nr 1408/71 nie wprowadza wspólnego systemu zabezpieczenia społecznego, lecz pozostawia odrębne systemy krajowe i ma na celu jedynie zapewnienie ich koordynacji (wyrok z dnia 5 lipca 1988 r. w sprawie 21/87 Borowitz, Rec. s. 3715, pkt 23). Pozwala ono na dalsze istnienie odrębnych systemów krajowych, z których wynikają odrębne wierzytelności względem różnych instytucji krajowych, przeciwko którym uprawnionemu przysługują bezpośrednie roszczenia na podstawie bądź jedynie prawa krajowego, bądź prawa krajowego uzupełnionego w razie konieczności prawem wspólnotowym (wyrok z dnia 6 marca 1979 r. w sprawie 100/78, Rossi, Rec. s. 831, pkt 13).

28 Trybunał orzekł także, że wykładni rozporządzeń wydanych w celu wykonania art. 51 traktatu EWG należy dokonywać w świetle celu tego postanowienia, którym jest zapewnienie możliwie pełnej swobody przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (zob. wyroki z dnia 12 października 1978 r. w sprawie 10/78 Belbouab, Rec. s. 1915, pkt 5 i z dnia 14 listopada 1990 r. w sprawie C-105/89 Buhari Haji, Rec. s. I-4211, pkt 20).

29 Bezspornym jest, że rozporządzenie nr 1408/71 nie dotyczy wprost sytuacji będącej przedmiotem sporu przed sądem krajowym w zakresie wpływu miejsca zamieszkania ubezpieczonego w chwili składania wniosku o emeryturę na obliczanie jego praw do emerytury za okresy przepracowane w różnych państwach członkowskich.

30 Dla stosowana tego rozporządzenia jest bowiem konieczne, zgodnie z jego art. 2, spełnienie jedynie dwóch przesłanek, polegających na tym, że: pracownik jest obywatelem jednego z państw członkowskich (lub przysługuje mu status bezpaństwowca lub uchodźcy mającego miejsce zamieszkania na terytorium jednego z państw członkowskich) oraz podlega lub podlegał ustawodawstwu jednego lub kilku państw członkowskich.

31 Co się tyczy art. 10 tego rozporządzenia, to zawarty w nim zakaz klauzul miejsca zamieszkania dotyczy jedynie państw członkowskich.

32 Jednakże, jak podkreśla rzecznik generalny w pkt 44 opinii, rozporządzenie nr 1408/71 zmierza do realizacji celu określonego w art. 51 traktatu EWG poprzez zapobieganie ujemnym skutkom, jakie skorzystanie ze swobody przepływu pracowników mogłoby wywierać na korzystanie ze świadczeń z zabezpieczenia społecznego przez pracowników i członków ich rodzin. Co się tyczy uprawnień emerytalnych, rozporządzenie ma za zadanie dokonanie konsolidacji kariery pracowników migrujących, którzy opłacali składki na rzecz różnych systemów zabezpieczenia społecznego, a w konsekwencji, zapewnienie pracownikom pewności prawnej, że zachowają uprawnienia emerytalne wynikające z ich składek na systemy emerytalne, podobnie jak pracownik, który nie skorzystał ze swojego prawa do swobodnego przemieszczania się we Wspólnocie.

33 Regulując sumowanie okresów ubezpieczenia krótszych niż rok ukończonych w systemie określonego państwa członkowskiego z okresami ubezpieczenia ukończonymi w innych państwach członkowskich, art. 48 tego rozporządzenia przyczynia się do gwarantowania pracownikom swobody przemieszczania się między państwami członkowskimi.

34 W konsekwencji stwierdzić należy, że tenże art. 48, który nie uzależnia zresztą swego stosowania od miejsca zamieszkania pracownika w chwili złożenia wniosku o emeryturę, nie może być rozumiany w ten sposób, że sama zmiana miejsca zamieszkania poprzez przeniesienie się zainteresowanego do państwa trzeciego może podważyć jego prawo do uzyskania obliczenia jego emerytury zgodnie z tym przepisem.

35 Ponadto z lektury art. 36 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego wynika po pierwsze, że wniosek o emeryturę może być złożony przez osobę niemającą miejsca zamieszkania w państwie członkowskim oraz po drugie, że powinien być on złożony do instytucji właściwej tego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu wnioskodawca ostatnio podlegał. Prawodawca wspólnotowy przewidział zatem sytuację taką, w jakiej znalazł się K.D. Chuck jako osoba mająca miejsce zamieszkania w państwie trzecim i będąca byłym pracownikiem, który uiszczał składki w kilku państwach członkowskich.

36 Z powyższego wynika, że wobec pracownika znajdującego się w sytuacji takiej jak K.D. Chuck należy przy obliczaniu jego emerytury stosować zasadę sumowania okresów przepracowanych w państwach członkowskich określoną w art. 48 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71.

37 Ponadto należy zauważyć, że to ostatnie państwo członkowskie nie ma obowiązku przekazywania tej emerytury na terytorium państwa trzeciego.

38 Podobnie jak uczynił to rzecznik generalny, należy bowiem zauważyć, że o ile art. 10 rozporządzenia nr 1408/71 ustanawia nadające się do wyegzekwowania prawo do otrzymania emerytury wypłacanej w jakimkolwiek państwie członkowskim, to jednak ani rozporządzenie, ani żaden inny przepis prawa wspólnotowego nie zobowiązują państw członkowskich do wypłacania emerytur w państwach trzecich. Wynika stąd, że praktyczne zasady wypłaty takiej emerytury są regulowane przepisami prawa krajowego instytucji zobowiązanej do wypłaty tego świadczenia.

39 W świetle ogółu powyższych rozważań należy na przedłożone pytanie odpowiedzieć w ten sposób, że art. 48 ust. 2 rozporządzenia nr 1408/71 zobowiązuje właściwą instytucję ostatniego państwa członkowskiego, w którym zamieszkiwał pracownik będący obywatelem jednego z państw członkowskich, do uwzględnienia — przy obliczaniu emerytury tego pracownika, zamieszkałego w chwili ustalania prawa do emerytury w państwie trzecim — okresów przepracowanych w innym państwie członkowskim, na takich samych warunkach, jak gdyby pracownik ten nadal zamieszkiwał na terytorium Wspólnoty.

W przedmiocie kosztów

40 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 48 ust. 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. U. L 149, s. 2), w brzmieniu zmienionym i uaktualnionym rozporządzeniem (WE) nr 631/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. zobowiązuje właściwą instytucję ostatniego państwa członkowskiego, w którym zamieszkiwał pracownik będący obywatelem jednego z państw członkowskich, do uwzględnienia — przy obliczaniu emerytury tego pracownika, zamieszkałego w chwili ustalania prawa do emerytury w państwie trzecim — okresów przepracowanych w innym państwie członkowskim, na takich samych warunkach, jak gdyby pracownik ten nadal zamieszkiwał na terytorium Wspólnoty Europejskiej.

Podpisy